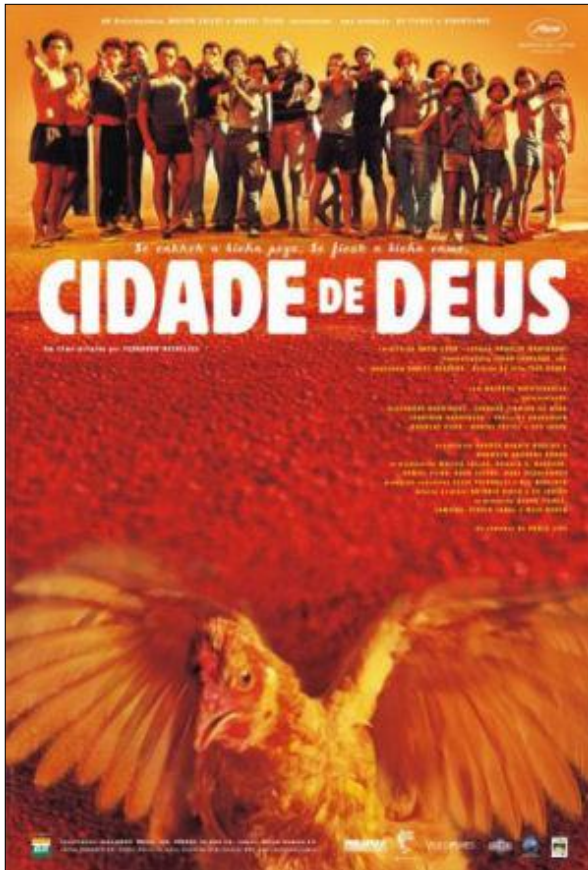

“Cidade de Deus”

Violència, pobresa i marginació en la societat contemporània

Sinopsi

Cidade de Deus, adaptació de la novel·la de Paolo Lins, retrata el creixement del crim organitzat a *Cidade de Deus*, un suburbi violent de Rio de Janeiro, entre finals dels anys seixanta fins a principis dels vuitanta. El veritable protagonista de la pel·lícula és aquest barri, un dels més perillosos de la ciutat de Rio. El narrador és Buscapé, un jove massa fràgil i tímid per dur una vida criminal, però amb talent per poder tenir èxit com artista i fotògraf. A través dels seus ulls veiem el desenvolupament de la vida, les lluites, l'amor i la mort dels personatges.

La pel·lícula comença amb un Buscapé que té 11 anys. Observa les coses que passen i els personatges que l'envolten, com ara Dadinho. Un nen de la seva edat que somnia ser el criminal més perillós de Rio i que comença el seu

aprenentatge fent encàrrecs per als delinqüents locals. Dadinho admira Cabeleira i la seva colla que atraquen els camions de butà i fan altres petits robatoris, És precisament Cabeleira qui dona a Dadinho l'oportunitat de fer el seu primer assassinat, el primer de molts.

Anys més tard, veiem com Buscapé segueix estudiant i circulant per la frontera que separa el crim de la vida honrada. Dadinho ja té una petita banda i grans ambicions. Quan Dadinho descobreix que el tràfic de cocaïna és una activitat més rendible que els robatoris, reorganitza els seus negocis, que prosperen de forma espectacular.

A principis dels anys 80, Buscapé aconsegueix una càmera fotogràfica i fa realitat el somni de la seva infantesa. Dadinho també ha fet realitat el seu: als 18 anys és conegut com Zé pequeno, el narcotraficant més temut i respectat de Rio de Janeiro. La seva paraula és llei a Cidade de Deus. Envoltat dels seus amics i protegit per una banda de nens d'entre 9 i 14 anys, ningú li disputa el poder fins que apareix Manu Galinha, un cobrador d'autobús que va veure com Zé pequeno violava la seva nòvia. Galinha decideix venjar-se i mobilitza tothom qui té un compte pendent amb Zé pequeno. A

Cidade de Deus corre ràpidament la notícia i es formen dos exèrcits. La guerra està servida.

La pel·lícula fou rodada a les faveles de Rio de Janeiro, conegudes com a Cidade de Deus. Per poder filmar-hi el director va haver de demanar permís als narcotraficants de la zona. El repartiment està format per intèrprets no professionals escollits després de treballar durant vuit mesos amb joves de Rio.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Direcció: Fernando Meirelles

Codirecció: Katia Lund

País: Brasil, 2002

Durada: 135 minuts.

Guió: Bráulio Mantovani. Basat en la novel·la de Paolo Lins.

Música: Antonio Pinto i Ed. Côrtes.

Fotografia: César Charlone

Muntatge: Daniel Rezende

Intèrprets: Matheus Nachtergaele (Sandro Cenoura); Seu Jurge (Mané Galinha); Alexandre Rodríguez (Buscapé); Leandro Firmino da Hora (Zé pequeno); Phellipe Haagensen (Bené); Jonathan Haagensen (Cabeleira); Douglas Silva (Dadinho); Roberta Rodríguez Silvia (Berenice); Gero Camilo (Paraíba); Graziela Moretto (Marina); Renato de Souza (Marreco).

ACTIVITATS

- 1.- Feu un resum o sinopsi de la pel·lícula seguint la mateixa estructuració que ens proposa el director, és a dir, per èpoques o dècades.
- 2.- Feu una descripció psicològica dels personatges principals: què fan, què volen, quins problemes tenen, com és i com ha estat la seva vida.
- 3.- Creieu que representa alguna cosa la gallina que s'escapa, al principi del film?
- 4.- Descriviu el barri de Cidade de Deus. Què és una favela? Investigueu sobre aquest tipus de barri: on el podem trobar; quanta gent hi viu; on es situa dins de la gran ciutat; quines classes socials hi viuen; quins problemes acostumen a tenir...
- 5.- Com apareix la policia, en tant que representant de l'estat, a la pel·lícula. Què hauria de fer i què fa, realment?
- 6.- Quin paper tenen els mitjans de comunicació a *Cidade de Deus*.
- 7.- Els valors de la vida i de la pau, apareixen en el film? Qui els hauria de defensar?

8.- En la festa de Bené, hi ha un personatge que li diuen que no és més que un nen. Ell respon: “Fumo i esnifo. He matat i he robat. Sóc tot un home”. Comenteu aquest fragment i aquestes paraules.

9.- De *Cidade de Deus*, crida molt l’atenció la violència i les armes. Però si seguim les informacions que ens arriben del Brasil, veurem que els tiroteigs al carrer, la violència, les víctimes innocents... són, desgraciadament, molt habituals. Feu un recerca en el sentit d’esbrinar per què hi tantes armes al Brasil i per què circulen amb tanta facilitat.

PLANTEM CARA A LES ARMES

Text 1

“És diumenge al vespre. La Regina Rodrigues, de 33 anys, estén la seva roba a la finestra de casa seva. Viu amb els seus fills en un quart pis a la favela de Rocinha, Rio de Janeiro.

Al carrer hi ha un enfrontament entre la policia i uns narcotraficants. Comencen els trets. De sobte, la Regina cau a terra a la seva habitació. Una bala perduda del tiroteig l’ha morta a la finestra de casa seva. Mai es va saber de quin bàndol venia la bala que va matar la Regina. La seva filla Rosa Rodrigues, no ha parlat des d’aquell dia. Cada dia moren al Brasil 110 persones per culpa d’una arma de foc.

Tots els dies, milions d’homes, dones, nens i nenes viuen sota l’amença de la violència armada. Cada any, les armes convencionals maten 500.000 persones: una mort per minut. El comerç mundial que posa aquestes armes en mans dels assassins és un gran negoci. Un negoci que està fora de control perquè no hi ha cap tractat internacional legalment vinculant que ho reguli.

Els governs del món estan actuant amb massa lentitud. I en realitat no podem perdre més temps: en el mateix minut que una persona mor com a conseqüència de la violència armada es fabriquen i posen a la venda 15 armes més. Qui assumirà la responsabilitat pels homes, dones i nens que moriran per culpa d’aquestes noves armes?”

“Plantem cara a les armes”

Intermon-Oxfam. Amnistia Internacional. Gener, 2005

Text 2

“La proliferació descontrolada i l’abús de les armes per part de forces governamentals i de grups armats provoca una quantitat incalculable de pèrdua de vides, de mitjans de subsistència i d’oportunitats per sortir de la pobresa. Des de 1999 els països d’Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina han gastat 87.000 milions de dòlars en armes, una suma que hauria permès a aquest països situar-se en el camí de complir els Objectius de Desenvolupament del Mil·leni. Efectivament, amb aquest import s’hauria pogut aconseguir una educació primària universal (cost aproximat: 10.000 dòlars anuals) i reduir la mortalitat maternofilial (cost aproximat: 12.000 dòlars l’any).

República Democràtica del Congo (RDC). Més de tres milions de civils han estat assassinats o han mort de gana i malalties a causa del conflicte en la RDC (abans Zaire) des de l’agost de 1998. Aquest conflicte s’ha caracteritzat per l’assassinat, tortura i violació de civils per part de tots els bàndols. Malgrat aquest historial de patiment humà, nombrosos països han continuat proporcionant armes a la RDC. L’antic govern del Zaire va rebre armes de Bèlgica, Xina, França, Alemanya, Israel, Espanya, Regne Unit i els Estats Units. En el conflicte, els governs de Ruanda, Uganda i Zimbaue han fet servir armes lleugeres i equipament militar procedent d’Albània, la Xina, Egipte, Israel, Romania, Eslovàquia, Sud-Àfrica i altres països.

El novembre de 2001, prop de Kisangani, escenari d’intensos enfrontaments en els que van perdre la vida nombrosos civils, Amnistia Internacional va trobar proves de subministraments militars estrangers en forma de cartutxos de munició per al següent tipus d’armes: metralladores pesades nord-coreanes, xines i russes; revòlvers russos; rifles d’assalt sud-africans; armament antiaeri xinès i llançagranades automàtics russos, búlgars o eslovacs.

Les rutes i els mètodes de subministrament varien. El govern del Regne Unit ha permès als seus pilots i companyies de transports aeri de mercaderies que subministren armament procedent de l’estranger a les forces armades de la RDC, responsables dels abusos massius dels drets humans.

Brasil. Camila Magalhães Lima, de setze anys, va perdre la mobilitat a les cames el 1998, quan va rebre una bala perduda d’un tiroteig entre una banda de lladres i forces privades de seguretat mentre tornava de l’escola a casa.

“Tenia plans per al futur: volia viatjar arreu del món. fer un curs per ser model, i continuar els meus exercicis gimnàstics. De la nit al dia els meus somnis s’han trencat a causa de la irresponsabilitat d’homes suposadament civilitzats que només es creuen valents amb una pistola a la mà.”

En els darrers 10 anys han mort assassinades 300.000 persones al Brasil, moltes d’elles com a conseqüència de la violència urbana i de la proliferació de pistoles i d’armes lleugeres, responsables del 63 per cent del total d’homicidis al Brasil. Moltes d’aquestes armes es fabriquen al Brasil, però també s’importen d’altres països —en ordre d’importància- d’Estats Units, Espanya, Bèlgica, Alemanya, Itàlia, República Txeca, Àustria i França.

Angola. Rodrina Faustina, 42 anys, en un campament de desplaçats prop de Kuito, Angola. “No és la primera vegada que la UNITA (União Nacional para a Independência Total de Angola) ataca. A l’octubre de 1990 van arribar al poble i van robar coses. Vaig intentar escapar però em dispararen a la cama. Vaig rebre els primers auxilis i després em van portar a l’hospital d’aquí, de Kuito, i van haver de tallar-me la cama per sota del genoll. (...) Ens vam quedar a Kuito tres anys, després vam tornar al poble. Hi ha tantes coses que ara em costen tant...! Per exemple, anar al riu amb la galleda de la roba amb crosses és molt difícil. També anar a tallar llenya per ajudar el meu marit. Rentar la roba, fregar els plats, anar a buscar aigua: ara tot això és molt difícil.”

Durant la Guerra Freda, Sud-Àfrica, Portugal i els països de l’OTAN van desenvolupar estratègies per proporcionar material bèl·lic i donar suport la UNITA de manera encoberta. Les xarxes existents i molts dels intermediaris i traficants van continuar subministrant a l’esmentada organització en la dècada dels noranta, malgrat l’embargament d’armes decretat per l’ONU. Les principals vies de subministrament travessaven Sud-Àfrica, Burkina Faso, la RDC, la República del Congo (Congo-Brazzaville), Zambia i Namíbia, amb o sense la complicitat dels governs, i sovint amb la implicació de ciutadans europeus.

“El repte que afronta la comunitat internacional és urgent: els governs han de cooperar per controlar i limitar les transferències d’armes i la proliferació de la seva producció. Com a mínim, els països exportadors no han de subministrar armes allí on hi hagi un risc evident de que siguin utilitzades per violar els drets humans. No obstant, i citant Olive Kobusingye, metge que ha tractat víctimes de la violència armada a Uganda, no n’hi ha prou ni amb fregar el terra ni amb tancar l’aixeta. És de vital importància que les comunitats directament afectades per aquest tipus de violència cooperin en l’eliminació d’aquestes armes letals. Per aconseguir-ho, és necessari que la protecció de dones, homes, nenes i nens sigui garantida per les forces de seguretat legítimes que respectin els drets humans.

En contra dels arguments que diuen que no es pot fer res per controlar l’entrada d’armaments, Oxfam i Amnistia Internacional creiem que sí és possible. El Tractat d’Ottawa sobre Mines Antipersones de 1997 fou possible gràcies a la combinació de governs compromesos i del suport popular arreu del planeta. Malgrat que la lacra de les mines antipersona encara no s’ha eradicat encara, cap país ha comerciat obertament amb aquestes armes des de 1997. Es necessita la mateixa combinació de pressió pública i acció per part dels governs receptius per aconseguir un Tractat sobre el Comerç d’Armes.

Els governs estan actuant amb massa lentitud en el control d’armes. Per això Amnistia Internacional i Oxfam proposem un acció urgent i combinada, des de l’àmbit comunitari fins l’internacional, amb la finalitat de controlar la seva proliferació i abús de manera més efectiva.”

Fragments de “Vidas destrozadas”.

La necesidad de un control estricto del comercio internacional de armas.

Intermón Oxfam. Amnistía Internacional.

Traducció de CinEscola.

ACTIVITATS

- 1.- Investigueu sobre els conflictes de la República Democràtica del Congo i d'Angola: inici i causes del conflicte; víctimes; conseqüències...
- 2.- Debateu a classe sobre quina seria la millor estratègia per lluitar contra les armes, la seva prohibició total o el control.
- 3.- Com he pogut llegir, l'estat espanyol forma part de la llista de països que proporcionen armes. Investigueu sobre les empreses espanyoles que fabriquen armes: nom, localització, tipus d'armes, països on exporten...
- 4.- Redacteu un tractat internacional, format de diferents punts, que limiti i controli el tràfic d'armes lleugeres. Per cert, per què és més urgent limitar les armes lleugeres que les pesades?

NOSALTRES I LA POBRESA

La Unió Europea considera pobres a totes aquelles persones que se situen per sota del 50 % de la renda mitjana disponible en el conjunt de l'estat on viuen. Les dades que ens ofereixen les estadístiques oficials inclouen només aquelles persones amb estança regularitzada en un país, per tant, els anomenats *sense papers* queden fora de les xifres oficials.

Hores d'ara a l'estat espanyol hi ha vuit milions i mig de persones vivint en la pobresa, segons Càritas. Només Portugal i Grècia superen Espanya a l'hora de mesurar, percentualment, quanta població sobreviu amb menys del 50 % de la renda mitjana neta disponible a cada país.

La pobresa afecta als més joves: el 26 % de la població atesa per Càritas són nens i nenes, i el 24 % joves entre 18 i 29 anys. Els dos grups d'edat han augmentat progressivament fins al 20 % respecte les dades del 2000.

En els darrers anys, les víctimes de les reconversions industrials, les vídues, els joves, les dones, les famílies monoparentals, els més grans de 45 anys i els immigrants han augmentat el seu risc d'exclusió social.

En aquests moments els grups més afectats són:

- Mares solteres i dones separades. Habitualment aquestes dones busquen la seva primera feina després de separar-se de la seva parella.
- Famílies nombroses. La despesa familiar es redueix a la mínima expressió, i mai s'arriba a final de mes.

- Persones grans. La pensió mitjana a l'estat espanyol és de 472 euros al mes, moltes vegades amb persones molt dependents.
- Famílies amb malalts. Des de malalties cròniques a discapacitats.
- Aturats i aturades. La pitjor barrera és l'atur de llarga durada.

ACTIVITATS

1.- Feu una entrevista a una persona que estigui en una d'aquestes cinc situacions (mare soltera, família nombroses, famílies amb malalts...), i demaneu-li que us expliqui la seva situació i els seus problemes quotidians.

2.- Elaboreu un mapa aproximat de la pobresa de la vostra ciutat o comarca.

EL BANC MUNDIAL I LA POBRESA

El Banc Mundial té un programa de cinc punts amb el que aspira a arribar a uns anomenats Objectius de Desenvolupament del Mil·leni. Unes mesures a adoptar tant pels països més endarrerits des del punt de vista econòmic, polític i social com pels ja desenvolupats. Les millores van encaminades al camp de les polítiques de gestió de recursos

per part dels països del Tercer Món, de tal manera que s'estimuli el creixement econòmic i, amb ell, el desenvolupament humà. Pel que fa als països desenvolupats, la seva tasca hauria de consistir en subministrar més i millor ajut i mantenir una política comercial més flexible.

Els cinc punts per lluitar contra la pobresa que planteja el Banc Mundial són:

- 1.- Definir plans i prioritats a mig termini per a cada país.
- 2.- Millorar la gestió macroeconòmica i la inversió privada.
- 3.- Ampliar serveis com ara l'educació primària o l'atenció sanitària bàsica.
- 4.- Eliminar obstacles al comerç.
- 5.- Augmentar el nivell i l'eficàcia dels ajuts.

ACTIVITATS

1.- Què és el Banc Mundial? Quins són els seus objectius? Quan i per què fou creat?

2.- Quins punts més afegiríeu per lluitar contra la pobresa?

VICENÇ FERRER I ELS PROGRAMES DE DESENVOLUPAMENT INTEGRAL DE SUPORT ALS MÉS POBRES

A continuació reproduïm part de l'entrevista a Vicenç Ferrer, publicada a El País el 17 d'abril de 2005. Vicenç Ferrer va arribar a l'Índia el 1956 amb el propòsit de fer proselitisme amb la companyia de Jesús, però es va posar a combatre la pobresa. Convençut de que els ciutadans poden canviar el món, treballa en projectes educatius, sanitaris i agrícoles per a dos milions de persones.

Al començar la seva tasca fa gairebé 40 anys, vostè va advertir que el món es podia definir com a tres quartes parts de pobresa i un quart d'egoisme. Creu que continua sent així?

Em puc equivocar, però està clar que el nombre de pobres és absolutament excessiu , i cal actuar, fer alguna cosa. No podem quedar-nos indiferents. Nosaltres no perdem el temps en discussions socials i filosòfiques. No estem lligats a aquest tipus de debats acadèmics, tant corrents a Occident. El que fem és esbrinar on són els pobres, quins en són realment i intentar ajudar-los com podem. Com he dit en altres ocasions, no ens interessa d'on ve la pobresa, el que volem és combatre-la. En canvi, les grans institucions com el Banc Mundial o Unicef, es guien per estudis sobre el magma de la pobresa, sense comptar les gotes d'aigua. Ells treballen amb números que no tenen noms ni cognoms, que no tenen història pròpia.

¿Considera que aquestes institucions no funcionen perquè són massa grans i burocràtiques?

La qüestió és que tenim diferents objectius. El nostre eix principal són els pobres, eradicar la pobresa. Ells, en canvi, potser també lluiten contra això, però tenen diferents idees de com fer-ho. Nosaltres veiem la gent cada dia, els coneixem pel seu nom, sabem qui és pobre i qui no ho és . Els contem un per un. Sabem qui pot menjar i qui no. Qui pot sopar, ja no és pobre, qui no, ho és. És qüestió de saber quins estan uns dies l'any sense menjar: aquests són els veritables pobres, el qui no poden menjar res.

La seva tasca incideix a potenciar l'exercici de la responsabilitat entre comunitats, perquè siguin protagonistes del seu propi canvi.

Hi ha un error bastant comú en la tasca humanitària de les organitzacions occidentals, i és omplir d'exigències els pobres per ajudar-los. Els posen massa condicionants a les persones sense recursos perquè deixin de ser pobres. No volen donar-los res gratis, i això és un error de base. És una forma d'ajuda molt mesquina. Et diuen que no els donis res, que s'ho guanyin tot ells. Consideren que són esclaus des de fa milers d'anys i que no mereixen res, que cal que treballin per no tenir-ho tot de franc, sense esforçar-se, sense pagar. I estan molt equivocats. Quan et trobes amb els veritables pobres, com aquí són els intocables a l'Índia, parles amb ells i veus que són dins d'un pou molt profund. I no hi ha manera de sortir

Les escoles són el centre neuràlgic dels seus projectes i a partir d'elles es desenvolupen totes les altres coses. Per què?

Nosaltres vam ser els primers en implantar projectes de desenvolupament integral, ara fa més de 30 anys. I tenim clara la idea que, perquè alguna cosa funcioni, ha de ser en la seva dimensió total, no només en determinats àmbits. L'eix dels nostres projectes és la dona i l'educació, però em de ser conscients que cal fer un entramat conjunt. I això significa una tasca ininterrompuda d'anys. Als qui venen a ajudar-nos els dic que és un projecte de vida.

No creu que ara hi ha més intents per combatre la pobresa que no pas fa uns anys?

Sí, en certa manera hi ha més esforç, més organitzacions i més persones implicades en això. Gràcies a la pressió de la ciutadania, els governs es veuen abocats a proporcionar més ajuts i a implicar-se més en els problemes dels altres països. La societat civil actual es preocupa pel que passa més enllà de les seves fronteres i té un veritable desig d'igualtat (...) Cal ser conscient que la veu dels ciutadans pot canviar el rumb del món i cal fer tot el possible perquè aquest clamor se senti.

ACTIVITATS

- 1.-** Resumi les crítiques que fa Vicenç Ferrer de les grans institucions occidentals a l'hora de lluitar contra la pobresa.
- 2.-** Quin és el tret fonamental del plantejament de la lluita contra la pobresa que proposa Vicenç Ferrer?
- 3.-** Per què el paper de l'educació i de la dona són tan importants per al desenvolupament?
- 4.-** Quin fet ha obligat als països desenvolupats a dedicar més recursos contra la pobresa?